

ADATOK.

UTASÍTÁS A CSÍKI VASHÁMOROS RÉSZÉRE.

Instructio pro egregio Samuele Biró de Homoródszentmárton, ferrifodinae nostrae Csikiensis provisore.

Minden jó igyekezetek, istenes dolgok körül való szorgalmatoskodások, és hasznos előmenetek csak az Uristentől igazgattatnak, áldatnak és boldogítatnak meg. Szükség azért, gondviselőnk magát józan és istenes életben gyakorolja, s mindennekhez az ő rendek szerint böcsülettel alkalmaztassa, hogy az Uristennek segedelmét s áldását minden dolgunkon tapasztalhassa, maga becsületiben való előmenettel együtt hiv szorgalmatoskodását rendesen gyakorolván az következő punctumok szerint.

1. Le vannak írva az inventáriumban mindenféle hámorhoz és bányához kívántató eszközök, műszerek, marhák, és minden egyéb alkalmatosságok is, ezekre viseljen szorgalmatos gondot, és, ha melyeket szükség; orvosoltassa, és jobbította, hogy azokban s azok miatt fogyatkozás ne legyen maga kárával.

2. Ide való a *fűrészmalom* is, hozzátartozó eszközeivel együtt, arra is legyen nagy gondja, minél több tökéket hozasson, és deszkákat is metszessen, az tökehozó embereknek az ő részeket kiadván, az mi számunkra jutott, mind *bél- és szél-deszkákat* az dispositio szerint, vagy eladassa, vagy azhova kívántatik, szálltassa, magunk számára is módját keresvén, tökéket hozasson és deszkákat metszessen.

3. Az urbáriumban az hámorhoz, bányához, vámhöz és fűrészhez szolgáló faluk és emberek is rendesen fel vannak írva, az ő rendök és szolgálatjuk szerint, az mesteremberekkel együtt. Azok közül, az kiknek fizetést rendeltünk, az conventió szerint, ha mikor dolgozván megérdemlik, az ő idejében megfizessen, az szolgálatot pedig mind ezekkel s mind a többivel rendesen viseltesse, szükséges oltalommal is lévén hozzájuk, és néha engedelemmel is, hogy annyival inkább odaédesedjenek, és szolgálatunk meg ne fogyatkozzék, melynek maga vállalja kárát.

4. Vagyon az hámorhoz tartozó *füves-kert* is, holott a marhák számára szénát szoktak csinálni, arra is legyen gondja, és annak jó idejében kaszáltassa és takarította, mert a szénára való erogatio nem acceptáltatik, igyekezzék pedig azon is, hogy több szénafüvet szerezhessen sőt

zabnak való helyet is, hogy azzal is maga szorgalmatosságát hasznunkkal terjeszthesse.

5. Noha rendkívül való hasznon nem kapdosunk, mindazáltal ha honnan és mit, rendes uton-módon szerezhethet és hasznunkra fordíthat, kötelesnek tartsa magát reá, mert az vámnak alkalmatosságával, és egyéb iránt is szoktak apróbb contrabont- és birság-jövedelmek is lenni, mely ilyen jövedelmeknek *harmada* magáé lehet, az többit az vám proventusával s több magunk jövedelmével együtt: jó lelkiismerettel hasznunkra az dispositió szerint fordítsa, az vámról ottan-ottan, hírekről is bennünket tudósítván.

6. Ha hasznunkat gondolja kijönni belőle, ser- vagy bor-koresmát is kezdjen indítani az hámoron és a falukban is, melyre hogy reáérkehessék, magunk, vagy praefectusunk dispositiókat vegye.

7. Kivántatnak holmi egyéb bonumok is, az hámor, bánya és fűrészkészítésre, ugymint *háj, bőr-, faggyú, puskapor, deszka* és egyéb apróbb accidentiák is, melyek mivel az ott való alkalmatosságból ki nem telhetnek, praefectusunkat jó alkalmatossággal requirálván, vegye aziránt való dispositióját, s kövesse, híre nélkül affélékre ne expendáljon, az erogatió is pedig módjával és takarékosan legyen.

8. Az bánya, hámor, vámház és fűrészkészítés körül való épületekre és segédeszközökre szorgalmatos gondviselés kivántatik, melyet is, hogy hív szorgalmatossággal elkövessen, szükséges, és ha miben s hol, fogatkozást és orvoslásra szükséges dolgokat tapasztal, késedelem nélkül orvosoltassa, ha mihez nem érkezhetik, praefectusunktól vigyen dispositiót, hogy maga kárt ne valljon, aminthogy egyéb dolgokban is.

9. Az hámor forogván, a *vaskemencékre* reávigyáztasson szorgalmatosan, az *vas-fútatás* káros ne legyen, hogy a *kő*, fa hijában ne vesztegettessék, és az munkások ideje haszon nélkül lévén, maga meg ne károsodják. Másoknak vasat fútatni és az kohón is vitetni, azmi alkalmatosságunkkal meg ne próbálja, az *articularis poena* alatt. Magunk számára pedig, ha hasznát aránzza lenni, holmi eszközöket is eladni csináltathat, és azminthogy a hetenkint való *vas* és minden egyéb bonumok perceptumát és erogatióját, úgy annak is, hiteles testimoniálissal megbizonyítsa erogatióját.

10. A *vas-fútatás*nak alkalmatosságával *salak* is szokott esni, mint-hogy azért az miveseknek mi megfizetünk, az salakot is, mi számunkra s hasznunkra fordítsa, az *üszögében kiveretlen maradék vassal* együtt.

11. Valamennyi vasat hetenkint, az hámor járásától fogva megállásáig csinálnak, jó lelkiismerettel, hiteles testimoniálissal percipiálja, és azoknak illik erogálja az *conventionális commissiókra* s pénzen is a *dispositio* szerint. Ha, mi *czinkusok* és *egyéb vasak* a műszerektől, az kohón, üszögében, vagy valami munkától maradnak, azokat is jó lelkiismerettel hasznunkra fordítsa, rendesen percipiálván és róla ratiocináljon; hasonlóképen cselekedvén a *bőrökkel* is, mikor *új fűvókat* csináltat, a régi fűvók bőreit hasznunkra fordítván.

12. Fa, kő és szén nélkül hámor nem lehetvén, az *fa- és kővágókra* s *szénégetőkre* is oly szorgalmatos vigyázása legyen, hogy ezekben s ezek miatt az hámor meg ne fogyatkozzék, sőt jövedőre is mindenkor fája, kőve és szén is maradjon, hogy mikor a bánya megindul, a szük-

séghez kívántató eszközökben fogyatkozás ne legyen, mert maga vallja kárát.

13. Az vasnak mázsája, hogy panasz azmiatt is reánk ne jöjjön, legyen 134 font, az ára fl. 7, és a favágóknak is egy öl fától az conventió szerint fizessen 20 pénzt, az követ pedig és szenet az szokott mérték szerint erogáltassa kár nélkül, ne tékozlódjék, melyről is ratiójában rendes írást tegyen.

14. Az inventáriumban a bánya, hámor és fűrészhez kívántató minden alkalmatosságok, eszközök és műszerek is rendesen fel lévén téve, azokra is mindenekre az ő nemek szerint, az gáttal együtt szorgalmatos gondot viseljen. Azmelyek orvoslást és jobbitást kívánnak, orvosolja s jobbita, de mivel a számadások rendi azt kívánja, az vasnak hetenkint való minden perceptumát, és egyebűnnen is akármit és honnan percipiál s erogál is, hiteles quietantiák, testimoniumok és commissiók szerint kövesse, hogy eziránt is megfogyatkozván kárt ne valljon, a fűrészről legalább *béldeszkat* hatot, *színdeszkat* négyet percipiáljon, és róla ratiocináljon.

15. Az számadásnak is, mindenféle jövedelmekről, valamelyeket rendes uton és módon az jószág alkalmatosságiból az hámorról, és másunnan is percipiál és erogál is, szükségesképen meg kelletvén lenni, magát eziránt is ugy alkalmaztassa, hogy semmiben is meg ne fogyatkozzék, és esztendeje eltelvén, avagy tisztiből kikelvén, egy hónap mulva mindenekről való ratióját, (valamit akárhonnán percipiál, és hova mit erogál beleirván), praefectusunk exhibitája alatt exactorunknak beadja; sub poena fl. 66 és azután két holnapra minden difficultásokat eligazítson, alioquin két holnap mulva, azmikor és hova certificáltatik, akár compareáljon, akár nem, ha mi difficultása censurára bocsáttatik, valami liquidáltatik ad octavum tartozzék contentatiót tenni róla, mert különben reversálsa szerint procedáltatunk ellene. Az Isten pedig minden dolgainkban hasznunkkal boldogítsa.

Elébb megirt csiki vashámorunkhoz tartozó szolgálunk esztendei fizetések. Magának gondviselőnknek per annum . . . fl. Számtartónak fl. 25. Egy *vasverőnek* egy hétre 1 forint. — *Forrasztónak* egy hétre 75 pénz. — Két *vasfútatónak* egy hétre 1½ forint. — *Rostolónak* egy hétre 60 pénz. — Egy *kövágónak* 22 szekér köért 13 forint. — Másnak 22 szekér köért 10 forint. — Harmadik *segédkövágónak* egy hétre 1 forint. — Egy *szénégetőnek* egy hétre 1 forint. — Egy öl fa vágásért 20 pénz. Mindazonáltal, mikor az mivesek nem dolgoznak, akkor semmit sem fizetnek. Egy *szeres bányásznak*, ki kivonja a követ a bányából, egy hétre 15 den. Hat *béreseknak* közönségesen egy holnapra 12 forint. Csiki két *postáknak* annuatim 1—1 mázsá vasat, a kettőnek kettőt. Buzát is, melyet azelőtt a processusokból adtanak, 2—2 köblöt. — Datum in arce nostra Fogaras, die 16. mensis Aprilis anno domini 1694.

Apafi s. k. p. h.

Hátán egykorú feljegyzések: Egy véka *vaskötől* 6 pénzt. Egy öl fától 20 pénzt; a béresek hordják be, az fűrészzen felibe vágják ki a tőkét. Inquisitiót peragáltatni az kiszabadult hámorosokról, mert azelőtt voltak 150, az jószágokat most is bírják, melyek házakhoz valók volnának. Azelőtt 90 mázsá, praeter conventionales bément fisco, most 5 vagy 6.

Azelőtt egy héten 8 vagy 9 mázsa kiment, de most 3 sem megye. Egy hétre egy béresnek ha dolgozik denar 50. *Vaskövet* az hámososiaknak kell hordani, akiket mások vetnek is, de az ökrökből kifogytanak, már keveset hordhatnak.

Eredetije a Magyar Nemz. Múzeum levéltárában.

EGYEZSÉG A RIMASZOMBATHI NEMESSÉG ÉS POLGÁRSÁG KÖZÖTT 1692-BEN.

Annó 1692, die 4^a mensis Aprilis ego Wolfgangus Janoky vicecomes comitatus Honthensis cum adjunctis mihi egregiis et nobilibus Stephano et Adamo Kubiny jur. assessoribus, Joanne item Sipos jurato vice-notario praefati comitatus Honthensis et determinatione universitatis ejusdem comitatus 29ª Februarii anno praesenti suprascripto in possessione Alsópalojta occasione sedriae factae pro accomodatione controversiarum et dissensionum inter nobiles in oppido Rimaszombat residentes ab una, et ipsum oppidum Rimaszombat ab altera partibus emersarum et hactenus vigentium hic in oppido consedi cum sequenti totius rei, subsecutaque inter partes accordae hungarico idiomate facta continuatione.

Elsőben is *Rimaszombatban* resideált nemesség bizonyos punctumokban foglalván maga postulátumit, és arra az város is replicálván: azon postulátumokból s replicákból az egész controversiáknak jó móddal s istenesen való accomodátiójára serkengetvén ő kigyelmeket, mind a két félnek maga kívánságiból való remmissiójával: tekintetben vették ő kigyelmek azon istenes accordátiókat, inkább akarván szép atyafiúi szeretetben élni, hogy sem egymás injuriáltatásával, mind magokat aggraválni, s mind Istent ő szent fölségét offendálni, mindkét részről azon punctumoknak, melyek in anno 1690 8^a Septembris becsületes nemes személyek jelenlétében ő kigyelmek között irattak s emergáltak volt, némely részeiben való modificátiójával léptenek magok s successorok képekben az alább következő accordára.

1. *Mester András* és *Pálfalusy Mihály* uraimék injuriájok, úgy az egész nemesség, és város részéről egymás ellen, mind communiter s mind singillatim eddig moveált és moveálható, és azon s más akármilyen névvel nevezendő matériához járuló törvényes processusok végett generaliter ab utrinque cedáltak ő kigyelmek; és azokat sopiálták sub poena calumniae.

2. A *tisztviselést* a nemesség felvállalta és vállalja ennek utána következő időkben is, úgyhogy seposita omni animi passione, aki minémű tisztességes tisztségre alkalmasnak ítéltetik s választatik, elviseli: kivévén *Koós István*, *Miklovics István* és *György* uraimékat és successorokat, akiknek exemptiójok lévén usque ad depositionem summae in exemptionalibus suis apposita nem onerálatnak: *Mester András* és *Pálfalusy Mihály* uraimék pedig *tizedességre* soha nem választatnak. Egyéb tisztektől pedig 2 esztendeig immuniáltatnak, azok osztán eltelve, a tizedességen feljebb való tisztséget tartoznak elviselni.